

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

О. С. Дмитрова

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ТА РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

№ 11, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338

*О. С. Дмитрова,
здобувач кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ТА РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

*Olga Dmytrova,
Applicant of Management and economic security Department,
Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky, Cherkasy*

CLASSIFICATION OF RISKS AND THREATS OF ECONOMIC SECURITY BANK

Не зважаючи на велику кількість робіт присвячених питанням економічної безпеки банку, деякі питання залишаються не визначеними. Не має сталої класифікації понять «ризик» та «загроза». У статті визначено зміст поняття «економічна безпека підприємства», розглянуті визначення «ризик», «загроза». Проведено аналіз взаємозв'язку термінів «ризик» та «загроза». Проаналізовано сукупність класифікаційних ознак загроз економічній безпеці підприємства. Здійснено класифікацію ризиків та загроз за основними ознаками. Узагальнено вплив загроз на підприємство. На основі наведеної класифікації загроз економічній безпеці банку, представлена власна класифікація загроз економічній безпеці банку, в залежності від ступеня впливу на діяльність банку.

Despite the large number of works devoted to the issues of economic security of the bank, some questions remain determined. No classification sustainable concepts of "risk" and "threat". The article defines the concept of "enterprise economic security", given definitions "risk", "threat". The analysis of the relationship of the terms "risk" and "threat". A set of classification threat signs of the economic security of the enterprise is analyzed. The classification of threats and risks made according to the main features. Generalized the impact of threats on the enterprise. Based on the classification of threats to economic security of the bank represented own classification of threats to economic security of the bank, depending on the degree of impact on the bank.

Ключові слова: економічна безпека, ризик, банк, загрози, функціональні складові, система, класифікація.

Keywords: economic security, risk, bank, threats, functional components, system, classification.

Вступ. Не зважаючи на велику кількість наукових робіт, присвячених питанням економічної безпеки в цілому, та загрозам та ризикам які впливають на систему економічної безпеки, на сьогодні не має єдиного підходу до класифікації та систематизації ризиків та загроз економічній безпеці. Але, без повної та точної класифікації вищезначених понять, практично не можливо побудувати дієву систему економічної безпеки банку. Лише знання потенційних загроз та оцінка їх ризиків, дозволяє здійснювати стратегічне управління банком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій таких авторів як Болгар Т.М., Ващенко Н.В., Донець Л.Л., Дмитров С.О., Духов В.С., Зубок М.І., Медвідь Т.А., Мігус І.П., Побережний С. М., Пластун О.Л., Сумець Л.М., Тумар М.Б., Худолій Л.М., показав, що незважаючи на велику кількість робіт українських та зарубіжних вчених, єдиного підходу до класифікації до загроз та ризиків економічній безпеці банківських установ не має.

Мета статті. Метою статті є класифікація загроз та ризиків системи економічної безпеки банків та визначення впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на діяльність комерційного банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ризик - це дуже складне явище та багатогранне явище, яке необхідно враховувати у будь-якій сфері діяльності. Формування законодавчо-нормативної бази, методичних рекомендацій та іншої документації для ефективного управління ризиком потребує насамперед чіткого, логічного та послідовного тлумачення поняття ризику, визначення основних факторів впливу та формування класифікації для суб'єкту господарювання. Існують певні види ризиків, дії яких піддані усі без винятку організації, у тому числі і банки, але поряд із загальними є специфічні види ризику: ризик, який зв'язаний з особистістю підприємця, ризик, який зв'язаний з недостатністю інформації про стан зовнішнього середовища. Саме через багатоаспектність цього явища, і визначає складність класифікації ризиків полягає в їхньому різноманітті.

У той же час, ризик трактується як :

1.Ризик – це ймовірність виникнення втрат, збитків, недоотримання запланованих доходів, прибутку[6].

2.Ризик—це ймовірність(чи загроза) виникнення збитків або недотримання прибутків порівняно з варіантом, що прогнозується [9;14], у зв'язку з випадковою зміною умов економічної діяльності, несприятливими обставинами.

3.Ризик - це властивість обстановки та / або умов процесу банківської діяльності, що полягає в можливості виникнення небажаного для банку події [3].

В основі ризику лежить невизначеність або / і брак інформації про значення факторів і параметрів поточної або / та майбутньої обстановки [12;8]. У самому широкому сенсі, ризик – це схильність до настання якоїсь несприятливої події, лиха. Власне поняття «ризик» [13]. - визначає можливість настання несприятливої події та, здебільшого, трактується як ймовірність чи загроза втрати суб'єктами господарювання частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи виникнення додаткових витрат в результаті здійснення певної виробничої чи фінансової діяльності. При класифікації та систематизації ризиків, всі вчені погоджуються між собою у тому, ризики поділяються на внутрішні та зовнішні, але типологізація ризиків суттєво різниться між собою.

Васильців Т. Г. наводить свій розподіл системних ризиків економічної безпеки підприємництва. В першу чергу, він систематизує системні ризики економічної безпеки підприємництва, які чинять загрозу існування підприємництва як сфери діяльності в умовах ринкової трансформації економіки. [2]. Вони поділяються:

- За наслідками конфлікту інституційних інтересів (формування олігархічних структур, монополізація економіки, приватно-державний корпоратизм, надмірна політизація економіки)

- За формами нелегітимного формування власності: (фіктивне банкрутство, «непрозора» приватизація, лобювання доступу до державних ресурсів, створення фіктивних підприємств)
 - За формами корупційних дій в системі державного управління: (сприяння афілюванню структурам, кримінальне лобювання, інвестування за рахунок державного бюджету, створення псевдо підприємств)
 - За перешкодами легалізації економіки: (нааявність трансакційних видатків у разі розриву нелегальних стосунків, збільшення видатків за легітимної діяльності, ускладнення доступу до дефіцитних державних екстерна лій)
 - За передумовами недобросовісної конкуренції: (незабезпеченість гарантій права власності, нестабільність «правил гри», недосконала податкова, фінансово-кредитна політика, «клієнтські» відносини влади та бізнесу, афілюваність управління підприємствами, відсутність ринку продажу бізнесу)
 - За негативними наслідками трансформації економіки: (спад виробництва, порушення виробничих і коопераційних зв'язків, дефіцит оборотного капіталу, зниження конкурентоспроможності, зниження платоспроможного попиту).
- Як можна побачити, в переліку йдеться лише про зовнішні ризики, без врахування внутрішніх. Також дана класифікація, поєднує у собі поняття ризик та загроза.

Деякі вчені, поділяють ризики які впливають на економічну безпеку банку у відповідності від причин їх виникнення. Існують загальні причини виникнення банківських ризиків які впливають на стан економічної безпеки банку, це такі ризики, як:

- кризовий стан економіки, який виражається не тільки падінням виробництва, фінансовою нестійкістю багатьох організацій, але й знищенням господарських зв'язків;
- політична нестабільність в державі;
- відсутність або недосконалість деяких основних законодавчих актів, невідповідність між правовою базою і реально існуючою ситуацією;
- інфляцію, та ін.

Але, в даній класифікації, також важко відокремити, ризик від джерела загрози. До того ж вони відносяться до зовнішніх ризиків, тому що їх прояв викликано реалізацією зовнішніх факторів.

До внутрішніх ризиків економічної безпеки: найчастіше відносять шахрайство персоналу, внутрішня корупція, недосконале корпоративне управління, зловживання службовим становищем у власних цілях, що шкодить діяльності банку, тощо.

Як можна побачити, єдиної класифікації не має. Взагалі, система економічної безпеки банку, створюється з метою забезпечення економічного розвитку та стабільності діяльності банку, вона повинна гарантувати захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації. Система економічної безпеки банку спрямовується на усунення чи зменшення ризику економічних збитків, іншими словами, будь який вид ризику, який спричиняє фінансовий збиток для банку, може вважатись ризиком економічної безпеки банку.

Термін «ризик» та термін «загроза» у науковій економічній літературі стоять поряд. Ці поняття взаємопов'язані, але по суті відрізняються один від одного.

Відоме трактування поняття «загроза» включає прояв джерела погрози: « Загроза - висловлене в будь-якій формі намір завдати фізичний, матеріальний або інший шкоду суспільним чи особистим інтересам » [19;20], відповідно загроза економічній /фінансовій безпеці банку, – це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, який створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства та не дає можливості виконувати на належному рівні роботу згідно домовленостей [4]. З цією метою, при побудові системи економічної безпеки з'ясовуються джерела небезпек (загроз), які можуть призвести до прояву ризику. Джерела небезпек (загроз) – це сукупність умов і факторів, які утримують в собі та при визначених умовах самі по собі або в будь - якій комбінації формують деструктивну природу (сукупність негативних впливів).

Саме з метою визначення всіх несприятливих подій, які мають вплив на економічну безпеку банку, вивчаються та класифікуються всі загрози економічної безпеки. Загрози фінансовій/економічній безпеці дуже різноманітні .

Економічні загрози для банківської системи, можуть реалізовуватись у формі корупції, шахрайства, недобросовісної конкуренції, тощо. Будь який повний прояв з перелічених загроз, може призвести до повної втрати бізнесу і основна задача банку, визначити всі ризики, які можуть вплинути на економічну безпеку банку, та з переліку ризиків, які впливають на економічну безпеку банку, визначити ризики, які є для банку критичними, і в залежності від напрямку його діяльності – основоположними. Вчені по різному оцінюють вагу різних загроз для економічної діяльності.

Н.Наточесва зазначає, що найнебезпечнішими загрозами фінансовій/економічній безпеці комерційних банків в розпал кризи були[18]:

- загроза втрати ліквідності;
- загроза фінансових втрат, пов'язаних з кредитуванням;
- загроза негативної переоцінки цінних паперів і загроза валютних втрат.

Білоруські дослідники, зокрема, А.Бриштелев наголошує, що в сучасних умовах для банківського сектору найхарактернішими є такі загрози: низька якість капіталу банків; проведення банками ризикованої кредитної політики; недостатня ефективність банківського нагляду; недостатнє покриття депозитів системою страхування вкладів; низька ліквідність банківських активів; низький рівень кредитоспроможності підприємств реального сектору економіки; рівень іноземних інвестицій в банківський сектор[11]. І він же додає, що однією з основних загроз економічній безпеці банківського сектору є банківська криза, що визначається як період, протягом якого істотна частина банківської системи стає неліквідною і неплатоспроможною. А до мікроекономічних проблем банківського сектору, на думку цього дослідника, слід віднести надлишкову диверсифікацію і експансію банків; надто швидке зростання зобов'язань; низьку якість кредитів (надлишкову концентрацію, кредити спорідненим компаніям, невідповідність часової структури кредитів і зобов'язань, відсотковий і валютний ризик, низький рівень повернення кредитів); погане планування[11]. Вітчизняні вчені, зокрема, М.М.Єрмошенко вважає, що до основних загроз банківському сектору слід віднести[4]: низький рівень капіталізації банківського сектору; наявність внутрішніх негативних причин, притаманних банківській діяльності; слабкість вітчизняної системи комерційних банків, їх роботу в основному з грошовими ресурсами, дефіцит фінансових послуг та інструментів; участь банківської системи в тіншовій діяльності та її криміналізацію; недостатнє законодавче врегулювання банківської діяльності; недостатній контроль за діяльністю комерційних банків з боку НБУ; характер спрямованості кредитної діяльності банківської системи; низький рівень залучення іноземної валюти і готівки у національній валюті, що знаходиться у населення; відсутність достатнього золотовалютного запасу; практична відсутність системи страхування вкладів населення і депозитів підприємств у комерційних банках; відсутність довіри населення й юридичних осіб до комерційних банків; платіжну кризу і пов'язане з нею використання грошових сурогатів; невідповідність вимог щодо збільшення темпів розвитку банківської системи обсягам реального грошового капіталу для формування коштів банків; невідрізнено високі обсяги коштів комерційних банків, заморожених у вигляді вилучених у держави ОВДП, у тому числі і реструктурованих урядом у конвертовані ОВДП. Не можливо підтверджувати чи скасовувати ці визначення основних загроз для банківського сектору. В цьому питанні автор погоджується із І.М.Крупкою, який наголошує, що зміни внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності банківського сектору зумовлюють появу різноманітних загроз, які, зазвичай, мають фінансово-економічний характер.

Ці загрози виникають внаслідок недостатньої адаптації банківського сектору до постійних змін умов ринку; загальної неплатоспроможності суб'єктів господарювання; зростання злочинності; споживчого менталітету громадян; недостатнього правового регулювання банківської діяльності або професійного рівня частини керівного складу і працівників банків. При цьому він вважає, що нестабільність фінансового стану значної кількості вітчизняних банків є чи не основною загрозою економічній безпеці банківського сектору України[15].

Одна з самих повних класифікацій розроблено І.О. Бланк, який визначає 10 ознак «загрози фінансовим інтересам підприємства»:

- 1) рівень фінансової діяльності;
- 2) функціональний вид фінансової діяльності;
- 3) об'єкту спрямованість;
- 4) характер проявлення;
- 5) джерела виникнення;
- 6) характер походження;
- 7) часовий період;
- 8) рівень імовірності реалізації;
- 9) розмір можливого збитку;
- 10) можливість передбачення [1].

Барановський О.І., [10], виділяє наступні види загроз фінансовій/ економічній безпеці банківських установ:

Таблиця 1.
Перелік внутрішніх та зовнішніх загроз банківської установи [33]

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
1. Неприятливі макроекономічні умови: загальноекономічна ситуація в країні і регіонах.	1. Некваліфіковане управління, помилки в стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку, визначенні джерел капітального зростання при прийнятті тактичних рішень.
2. Нестійкість нормативно - правової бази та урядові кризи.	2. Недостатність ліквідних активів як результат недотримання економічних нормативів центробанку
3. Високий рівень інфляції та інфляційні очікування.	3. Відсутність достатньої кваліфікації співробітників банку, недостатній кадровий потенціал для вирішення першочергових завдань забезпечення безпеки банківської діяльності.
4. Нестійкість податкової, кредитної та страхової політики.	4. Неповнення кредитних ресурсів у банк і недоотримання прибутку внаслідок високоризикованої кредитної політики.
5. Недостатність інвестиційних коштів у регіонах, коливання курсу долара.	5. Слабке маркетингове опрацювання ринку банківських послуг і як наслідок, недостатня диверсифікація операцій, що пропонуються банком, відсутність дієвої банківської реклами.
6. Неприятлива криміногенна ситуація, зростання кримінальних і фінансових злочинів у кредитно-фінансовій сфері.	6. Наявність каналів витоку банківської інформації і помилки в організації схоронності фінансових і матеріальних цінностей банку.
7. Мінливість обов'язкових нормативів центробанку.	
8. Недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг, негативний вплив конкурентів на банківську діяльність.	
9. Неприятливі умови кредитування реального сектора економіки та низький рівень інвестиційної активності .	

Але, постійний моніторинг, банківської діяльності, дозволив визначити найбільш значущі з перелічених загроз для банківської установи, а саме: серед зовнішніх загроз, для банків найбільш значущими виявились загрози під номером.

Таблиця 2.
Розподіл типів загроз економічної безпеки банків за типом значущості для комерційного банку

№ п/п	Тип загрози	Коефіцієнт значущості для банку від 1 до 5 (5 мах)
1	Зовнішні	
1.1	Неприятливі макроекономічні умови: загальноекономічна ситуація в країні і регіонах.	4
1.2	Недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг, негативний вплив конкурентів на банківську діяльність.	4
1.3	Неприятливі умови кредитування реального сектора економіки та низький рівень інвестиційної активності .	4
1.4	Високий рівень інфляції та інфляційні очікування.	3
2	Внутрішні	
2.1	Некваліфіковане управління, помилки в стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку, визначенні джерел капітального зростання при прийнятті тактичних рішень.	4
2.2	Недостатність ліквідних активів як результат недотримання економічних нормативів центробанку	4
2.3	Неповнення кредитних ресурсів у банк і недоотримання прибутку внаслідок високо ризикованої кредитної політики.	3

*Складено автором на основі опитування респондентів

Як можна побачити з таблиці, по шкалі від 1 до 5 балів, 5 балів, не набрав жоден з ризиків, це пояснюється тим фактом, що при моніторингу загроз економічної безпеці банку, був виявлений один ризик, який на думку працівників підрозділів банківської безпеки максимально сильно впливає на економічну безпеку банків – це ризик корупції. На відміну від вище перелічених загроз, загроза ризику корупції, буда оцінена фахівцями у 5 балів, і класифікована як, загроза внутрішня та зовнішня.

Так же як і ризики, поняття «загроза» економічної безпеці банку, багатогранне. Загрози економічної безпеці змінюються із часом, під впливом зовнішніх чинників (зміна політичних та економічних умов), тощо, тому підходити до класифікації загроз економічної безпеки, необхідно відштовхуючись від класифікаційних ознак.

Взагалі, усі фактори ризиків та загроз можуть бути згруповані по різних класифікаційних ознаках (Таб.3). Враховуючи підходи різних авторів, це у своїх наукових працях зробили Москвін В.А. та Мельник О.О. [7:16] Але, особливістю їх підходу, є те, що вони поділяють загрози не за типами, а за джерелами походження.

Таблиця 3.
Класифікація небезпек і загроз економічній безпеці підприємства

Ознака	Класифікація
По можливості прогнозування:	<i>прогнозовані</i> – що виникають при певних обставинах, виявлені на підставі минулого досвіду, узагальнені галузевою наукою та прикріплені в законах, стандартах, технічних умовах та інших нормативних документах; <i>непередбачені</i> – форс-мажорні обставини, технологічні досягнення й відкриття та інші, неминучі по суті.
по джерелу походження:	<i>об'єктивні</i> – виникають без участі та волі суб'єктів системи (стан ринкової кон'юнктури, конкурентний перерозподіл ринку і та ін.); <i>суб'єктивні</i> – навмисні або ненавмисні дії людей, органів влади або державних організацій; конкурентна боротьба, злочинність та інше, що впливають на економічні відносини підприємства на ринку.
по можливості запобігання:	<i>форс-мажорні</i> – відрізняються непереборністю впливу (природні катаклізми, техногенні катастрофи, війни, епідемії, які змушують вирішувати й діяти всупереч наміру) і представляють особливу складність запобігання бюджетними коштами;

по ймовірності настання:	<i>передбачувані</i> – можуть бути передбачені на стадії планування бізнесу, процесів і технологій для мінімізації або повного запобігання можливого збитку у випадку реалізації фактору ризику. <i>явні, очевидні</i> - обумовлені ринковими (економічними і юридичними) законами; <i>латентні</i> – неявні, тимчасово сховані, що важко виявляються. Їхній прояв або невияв може бути зумовлений економічною кон'юнктурою, наслідком макроекономічних явищ, а також конкурентною боротьбою й способами її ведення. Раптовість їх прояву може мати суб'єктивний характер і важко прогнозована навіть при відомій ймовірності настання.
по природі їх виникнення:	<i>економічні</i> - кон'юнктурні (ринкові) зміни; <i>політичні</i> - зміна влади, введення ембарго; <i>правові</i> – законодавче регулювання діяльності, ліцензування; <i>техногенні</i> – аварії та катастрофи; <i>екологічні</i> – виснаження ресурсів, кліматичні зміни; <i>конкурентні</i> – «чорний PR», недобросовісна конкуренція; <i>контрагентські</i> – невиконання зобов'язань, шахрайство.
по значимості або істотності збитку:	<i>несуттєві</i> – що не впливають на ринковий стан компанії; <i>істотні</i> – втрата значної частини матеріальних і фінансових ресурсів; <i>значні</i> – втрата конкурентних переваг, можливе банкрутство; <i>катастрофічне</i> – неможливе продовження господарської діяльності.
по ступеню ймовірності:	<i>неймовірні</i> – за вкрай низької ймовірності збігу обставин виникнення погрози; <i>малоймовірні</i> – не вимагають планування превентивних заходів як <i>різновид</i> форс-мажорних обставин; <i>імовірні</i> – слабо прогнозовані, вимагають планування залежно від значимості збитку; <i>досить імовірні</i> – прогнозовані, плановані й забезпечені бюджетом; <i>неминучі</i> – легко прогнозовані, обумовлені природою виникнення, плановані й забезпечені бюджетом.
за ознакою їх здійснення в часі:	<i>безпосередня</i> – з повною ймовірністю здійснення; <i>близька</i> (до 1 року) – прогнозована й планована; <i>далека</i> (понад 1 рік) – не передбачається поточним бюджетом.
за ознакою їх здійснення в просторі:	<i>на території підприємства</i> ; <i>на території, що прилягає до підприємства</i> ; <i>на території регіону</i> ; <i>на території країни</i> ; <i>на закордонній території</i> .
за способами здійснення:	<i>промислове шпигунство</i> ; <i>розкрадання</i> ; <i>вербування і підкуп персоналу</i> ; <i>психологічний вплив на персонал</i> ; <i>технологічний доступ та інші</i> .
за сферою виникнення:	<i>внутрішні фактори</i> - пов'язані з господарською діяльністю підприємства і його персоналу. Обумовлені бізнес – процесами, що й зумовлюють вплив на результати господарської діяльності підприємством, дотримання технологій, організація праці й соціальної сфери персоналу й багато інших; <i>зовнішні</i> – виникають за межами підприємства, пов'язані з кон'юнктурою ринку й середовищем функціонування підприємства, їх зміна може привести до виникнення збитків: соціально-економічних, політичних, юридичних, технологічних криміналістичних тощо.

На практиці, в роботі підрозділів банківської безпеки комерційних банків України, використовується більш звужений підхід, який описується у роботах українського вченого - практик - Дмитрова С.О. [13]. Дмитров С.О. класифікує загрози економічної та фінансової безпеки банку, за об'єктами впливу на діяльність комерційного банку, поділяючи їх на людський ресурс, інформаційний ресурс, товарно – матеріальні цінності, ті фінансові ресурси. Автор погоджується із цією класифікацією, але вважає за необхідне, при класифікації поєднати товарно – матеріальні цінності та фінансові ресурси. Схематично, це виглядає наступним чином:

Рис. 1. Класифікація загроз економічній безпеці банківської установи, в залежності від об'єкту впливу

Дана класифікація, дозволяє вже працівникам відповідних банківських підрозділів (до функціональних обов'язків яких входить захист економічних інтересів банку) проводити роботи спрямовані на своєчасне виявлення, локалізацію, нейтралізацію та по можливості усунення загроз, які впливають на економічну безпеку банку.

Висновки.

В залежності від різних економічних факторів, ризики та загрози які впливають на економічну безпеку, можуть змінюватись, тому єдиного підходу до класифікації та визначення загроз та ризиків, не має; Враховуючи відсутність єдиної класифікації та систематизації понять «ризик» та «загроза» та практично повна відсутність інформації щодо практичного впровадження та практики роботи банків з питань захисту економічної безпеки банків, даний напрямок дослідження є актуальним та має перспективи подальшого розвитку.

Література.

1. Бланк І.А. Концептуальные основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с.
2. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
3. Елисеєва І.І., Егорова І.І. Статистика: Учебник / под ред. И.И. Елисеевой. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003 – 448 с.
4. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.
5. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
6. Інвестиційний менеджмент/ В.М.Гриньова, В.О.Коюда, Т.І.Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М.Великий. – е.вид., допрац. і доп. – Харків: ВД “Інжек”, 2005. – 664 с.
7. Москвин В.А. Управление рисками при реализации инвестиционных проектов / Москвин .В. А. – М.: Финансы и статистика, - 2004.
8. Холстед М.Х. Начала науки о программах. Пер. с англ. В.М. Юфы. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 128 с.
9. Хохлов Н.В. Управление риском. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 240 с.
10. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. — 2006. — № 1. — С. 7-25.
11. Бриштелев А. Теоретико-методологические основы экономической безопасности банковской системы / А.Бриштелев // Банковский вестник. – 2009. – № 4. – С.23-30. , с.26.
12. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку / О. С. Дмитров // Фінансовий простір. – № 2 (6). – 2012. – С. 11 – 15.
13. Дмитров С.О., Медвідь Т.А. Новітня компонента в системі банківських ризиків / Сергій Дмитров, Тетяна Медвідь // Науково-практичний журнал Вісник Національного банку України. — 2010. — №4 (170). — С. 11-14.
14. Коюда П.М., Коюда О.П. Економічна сутність ризиків та їх класифікація// Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово – кредитної системи України: Зб. наук. ст. – Харків Основа, 2001. – С.257-258.
15. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М.Крупка // Бізнесінформ. – 2012. – № 6. – С.168-175. , с.170-171.
16. Мельник О. О. Система загроз економічній безпеці підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Мельник // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2011. – № 25. – С. 97–103. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/vcp/index.html>.
17. Методологические основы системной классификации банковских рисков // «Банковское дело», 2001, № 6, с. 25-29; № 7, с. 11-15.
18. Наточеева Н.Н. Анализ текущего состояния финансовой безопасности коммерческих банков / Н.Н.Наточеева // Аудит и финансовый анализ. – 2011. – № 2. – С.115-119. , с.117-118.
19. Побережний С.М. Основні структурні елементи системи банківської безпеки// Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України / Збірник наукових праць. Т. 6. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 2002. – С. 284-288.
20. Соколюк Н.М. Аналіз ситуації та механізму поширення тіньової економіки в Україні // Фінансова консультація. –2001. – № 15. – С. 105-107.;

References.

1. Blank, I.A. (2003), *Conceptual'nye osnovy finansovogo menedzhmenta* [Conceptual Foundations of financial management], Nika-Centr, Jel'ga, Kyiv, Ukraine, p.448.
2. Vasylytsiv, T. H. Voloshyn, V. I. Bojkevych, O. R. and Karkavchuk, V. V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [The financial and economic security of Ukraine: Strategy and mechanisms to ensure], Liha-Pres, L'viv, Ukraine, p.386.
3. Eliseeva, I.I. and Egorova, I.I. (2003), *Statistika* [Statistics], TK Velbi, Izd-vo Prospekt, Moscow, Russia, p.448.
4. Yermoshenko, M.M. and Horiacheva, K.S. (2010), *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo* [The financial component of economic security: state and company], Natsional'na akademiia upravlinnia, Kyiv, Ukraine, p.232.
5. Yermoshenko, M. (2001), *Finansova bezpeka derzhavy: natsional'ni interesy, real'ni zahrozy, stratehiia zabezpechennia* [Financial security state: national interests, real threats, strategy software], Kyiv.nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine, p.309 s.
6. Hryn'ova, V.M. Koiuda, V.O. Lepejko, T.I. Koiuda, O.P. and Velykyj, Yu.M. (2005), *Investytsijnyj menedzhment* [Investment management], VD “Inzhek”, Kharkiv, Ukraine, p.664.

7. Moskvina, V.A. (2004), *Upravlenie riskami pri realizacii investitsionnykh proektov* [Risk management in the implementation of investment projects], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
8. Holsted, M.H. (1981), *Nachala nauki o programmah* [Beginning science programs], Finansy i statistika, Moscow, Russia, p.128.
9. Hohlov, N.V. (1999), *Upravlenie riskom* [Risk Management], JuNITI, Moscow, Russia, p.240.
10. Baranovs'kyj, O.I. (2006), "Bankivs'ka bezpeka: problema vymiru", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 1, pp. 7-25.
11. Bryshtelev, A. (2009), "Teoretyko-metodolohycheskye osnovy ekonomycheskoj bezopasnosti bankovskoj systemy", *Bankovskij vestnyk*, vol. 4, pp.23-30, p.26.
12. Dmytrov, S. O. (2012), "Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu komertsijnoho banku", *Finansovyyj prostir*, vol. 2 (6), pp. 11 – 15.
13. Dmytrov, S.O. and Medvid', T.A. (2010), "Novitnia komponenta v systemi bankivs'kykh ryzykiv", *Naukovo-praktychnyj zhurnal Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy*, vol.4 (170), pp. 11-14.
14. Koiuda, P.M. and Koiuda, O.P. (2001), "Ekonomichna sutnist' ryzykiv ta ikh klasyfikatsiia", *Aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku finansovo – kredytnoi systemy Ukrainy*, Osnova, Kharkiv, Ukraine, pp.257-258.
15. Krupka, I.M. (2012), "Finansovo-ekonomichna bezpeka bankivs'koi systemy Ukrainy ta perspektyvy rozvytku natsional'noi ekonomiky", *Biznesinform*, vol. 6, pp.168-175, pp.170-171.
16. Mel'nyk, O. O. (2011), "Systema zahroz ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva", *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «Kharkivs'kyj politekhnichnyj instytut»*, vol. 25, pp. 97–103, [Online], available at: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/vcpi/index.html>.
17. "Metodologicheskie osnovy sistemnoj klassifikacii bankovskih riskov", *«Bankovskoe delo»*, (2001), vol. 6, pp. 25-29; vol. 7, pp. 11-15.
18. Natocheeva, N.N. (2011), "Analiz tekushhego sostojanija finansovoj bezopasnosti kommercheskih bankov", *Audit i finansovyyj analiz*, vol. 2, pp.115-119, pp.117-118.
19. Poberezhnyj, S.M. (2002), "Osnovni strukturni elementy systemy bankivs'koi bezpeky// Problemy i perspektyvy rozvytku bankivs'koi systemy Ukrainy", *Zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 6, VVP «Mriia-1» LTD, Sumy, Ukraine, pp. 284-288.
20. Sokol'vak, N.M. (2001), (2001), "Analiz situatsii ta mekhanizmu poshyrennia tin'ovoi ekonomiky v Ukraini", *Fynansovaia konsul'tatsyia*, vol. 15, pp. 105-107.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"